

Списание за наука

„Ново знание“

ISSN 2367-4598 (Online)

Академично издателство „Талант“

*Висше училище по агробизнес и развитие на
регионите - Пловдив*

New Knowledge

Journal of Science

ISSN 2367-4598 (Online)

Academic Publishing House „Talent“

*University of Agribusiness and Rural Development -
Bulgaria*

<http://science.uard.bg>

SILVER TOURISM IN BULGARIA

Desislava Aleksandrova, Natalia Neykova

University of agribusiness and rural development, Plovdiv, Bulgaria

Abstract: The survey is one of the first in Bulgaria on this increasingly hot topic conducted within the framework of a scientific project with the participation of students studying Economic in tourism in University of agribusiness and rural development. The object of the study are people in the so-called “third” age (the age group, denoted 60+). The subject are the tourist activities of people in this age group. The main method of collecting information is the questionnaire. The research work during the study allows students to apply the knowledge of tourism disciplines in practice and develops their teamwork skills. Its conduct can also be considered as an approximation of the chosen research method. On the basis of this study, a profile of the silver tourist in Bulgaria is outlined. Its results can be useful for the tourist business in the country.

Keywords: silver tourism, third age, poll, profile of the silver tourist.

СРЕБЪРНИЯТ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ

Десислава Александрова, Наталия Нейкова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

Резюме: Проучването е едно от първите у нас по тази все по-актуална тема, проведено в рамките на научен проект с участието на студенти от специалност „Икономика на туризма“ във ВУАРР. Обект на изследване са хората, отнасящи се към т.нар. „трета“ възраст (възрастовата група, обозначавана като 60+). Предмет на изследването са туристическите активности на хората от тази възрастова група. Основен метод на събиране на информация е анкетният. Изследователската работа по време на проучването дава възможност на студентите да приложат придобитите знания по туристическите дисциплини на практика и развива техните умения за работа в екип.

Провеждането му също така може да се приеме за апробация на избрания инструментариум. Въз основа на направеното изследване е очертан профил на сребърния турист в България. Резултатите от него могат да бъдат полезни за туристическия бизнес в страната.

Ключови думи: сребърен туризъм, трета възраст, анкета, профил на сребърния турист.

ВЪВЕДЕНИЕ

Провеждането на изследването е провокирано от развитието на икономическите процеси и демографските изменения в света и в България. Застаряването на населението през последните десетилетия налага туристическата индустрия да се адаптира към отварящия се огромен потенциал от хора над средната възраст, които разполагат със средства и време за пътувания. Развитието на т.нар. „сребърен туризъм” изисква добра подготовка, провеждане на обучения за работа с туристи – пенсионери, разработване на специални програми, които да осигурят необходимите изисквания от комуникация, здраве и сигурност. Необходимо е специално отношение на държавата към хората от „третата“ възраст¹. Най-засегнати от необратимите демографски промени са развитите държави. Европа е сред най-застарелите части на света, а България е сред 10-те най-застарели страни. По тази причина се въвежда и тристълбовата пенсионна система. Това води до преодоляване на бедността и социалната изолация на възрастните хора посредством обезпечаване на достойно жизнено равнище². Очаква се през 2020 г. населението в Европа на възраст 65+ да достигне 20% от общия брой³. Подобряването на жизнения стандарт води и до увеличаване на средната продължителност на живота, което дава възможност на повече хора да бъдат включени в прогнозите за успешното развитие на „Сребърния туризъм“. Това ще доведе до промяна на туристическото търсене и поведение на европейските пазари⁴.

Някои учени смятат, че съществуващите икономически модели могат да бъдат адаптирани към предстоящите демографски промени. До такъв извод след изследване, проведено през 2016 г., стига д-р Martin Zsarnoczky от Университета за регионални науки в Унгария⁵. През XXI век се предвижда сребърният туризъм да заеме водещо място в туристическата индустрия. Нещата, за които пенсионерите харчат най-много средства, са здравеопазване и възможности за разнообразяване на ежедневието. Това е възрастова група, при която комуникацията е от жизнено важно значение, а тя се постига с организиране на различни видове мероприятия. Приема се, че хората над 65 години са „любопитни“ и готови да посещават различни места, дестинации, според интересите и възможностите си. Пътуванията, които могат да бъдат предприети, са от всякакво естество: лечебен, религиозен, културен и други видове туризъм⁶. Необходимо е туристическата индустрия да се обърне към нуждите на т. нар. „трета“ възраст, за да бъде по-привлекателна и по-достъпна за тях⁷.

---

¹ Лаков П., Туристическа политика на България // второ основно преработено и допълнено издание, ВУАРР- Център за дистанционно обучение, В. Търново, 2015.

² Димитрова, П. Доброволно пенсионно обезпечение в Болгарии // журнал Управленческий учет и финансы, бр. 3 / 2018, с. 166.

³ Лаков, П., Акценти на националната туристическа политика на България за периода 2014-2030 // Годишник, Том II, 2014, АИ на ВУАРР, стр. 93-126.

⁴ Банабакова, В., и др., Туристически пазари // изд. СЕД “Чиста природа“, Плевен, 2017.

⁵ Kumar, Salla Vijay, Silver Tourism is the future, Geoworld Magazine, August 3, 2017

⁶ Григорова З., Тракийски туристически район - между глобализацията и глокализацията. АИ на ВУАРР, Пловдив, 2016, с. 22-32.

⁷ Пак там.

Представеното проучване е проведено през есента на 2018 г. като част от самостоятелната подготовка на студентите по дисциплината „Туроператорска, агентска и транспортна дейност“. Обект на изследването са хора, отнасящи се към т.нар. „трета“ възраст (възрастовата група, обозначавана като 60+). Предмет на изследването са туристическите активности на хората от тази възрастова група.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Основен метод на събиране на информация е анкетният. Анкетата (таблица 1) е изготвена под ръководството на преподавателя доц. д-р Красимир Левков. Като анкетьори в проучването вземат участие студенти от специалност „Икономика на туризма“ и са обхванати градовете Велико Търново, Русе, Силистра и Пазарджик. В анкетното проучване са включени общо 203 души на възраст 60 и повече навършени години, живеещи в различни населени места и части на страната. Допълнителна информация е събрана и от служители на туристически агенции чрез метода „интервю“.

За целите на изследването е използвана интернет платформата „Гугъл формуляри“. Тя дава възможност за бързо въвеждане на отговорите на анкетиранията лица, автоматизирана статистическа обработка и графично представяне на резултатите от проучването.

Таблица 1. Анкета

1. Възраст в навършени години
2. Пол
3. Местоживееие – голям град (областен център); малък град; село
4. Семейно положение – женен/омъжена; разведен/разведена; вдовец/вдовица; друго
5. Степен на образование – основно или по-ниско; средно; висше
6. Основна професия – кратък отговор
7. Трудов статус – работи, не получава пенсия; не работи и не получава пенсия; получава пенсия и работи; получава пенсия и не работи
8. Чист месечен доход в лева от всички източници (работна заплата, пенсия, наеми, ренти и др.) – до 199; 200 - 299; 300 – 399; 400 – 499; 500 - 699; 700 – 999; 1000 – 1499; 1500 и повече
9. Колко туристически пътувания в България с минимум 1 нощувка сте предприели през последните 12 месеца – 0; 1; 2; 3 и повече
10. Колко туристически пътувания в чужбина с минимум 1 нощувка сте предприели през последните 12 месеца – 0; 1; 2; 3 и повече
11. Каква е обичайната форма на туристическите Ви пътувания – организиран групов туризъм (чрез туроператор или турагент); неорганизиран групов туризъм (без посредници); организиран индивидуален туризъм; неорганизиран индивидуален туризъм
12. Обичайно използвано транспортно средство при туристически пътувания – самолет; автобус; влак; лек автомобил (собствен или под наем); кораб; друго
13. Вид на обичайно използваните места за настаняване – хотел; къща за гости; хостел; хижа; собствено жилище; друго
14. Категория на обичайно използваните места за настаняване – без категория; 1 или 2 звезди; 3 звезди; 4 или 5 звезди
15. Обичайно практикуван вид туризъм (до 3 отговора) – морски ваканционен; зимен; културен; поклоннически; здравен (балнеолечебен, спа, уелнес); конферентен/делови; селски; екологичен; спортен/екстремн; круизен; други
16. На каква възраст (в навършени години) са хората, с които обичайно предприемате туристически пътувания – детска (до 15 г.); младежка (до 34 г.); средна (35 – 59 г.); 60 и повече години

17. Каква сума (в левове) сте изхарчили през последните 12 месеца за туристически пътувания, вкл. разходи за транспорт, нощувки, храна и допълнителни туристически услуги (атракции, развлечения, шопинг и др.) – 0; 1 – 99; 100 – 499; 500 – 999; 1000 – 1999; 2000 и повече

18. Кои основни източници на информация използвате при планиране на туристически пътувания (до 2 отговора) – материали на туристически агенции; реклами от телевизията и печатните медии; информация от интернет; информация от близки и приятели; друго

19. Колко често при туристическите си пътувания използвате отстъпки или специални условия и програми, предназначени за хора от третата възраст – никога; рядко (под 1/3 от случаите); често (около и над половината от случаите); винаги

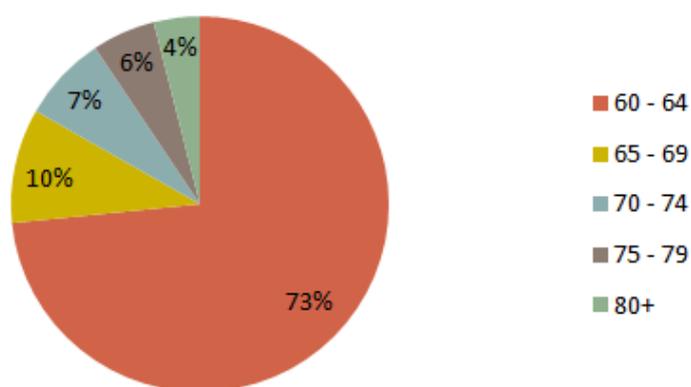
20. Ако сте ползвали подобни преференциални условия, кой Ви ги е осигурил (до 3 отговора) – туристическите агенции; местата за настаняване; заведенията за хранене; Националният осигурителен институт; Националната здравно-осигурителна каса; синдикатите; работодателят; църквата; политически организации; неправителствени организации; други

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЯ

Въпросите, включени в анкетата, са общо 20. Те могат да се разделят на две групи. Първите 8 въпроса целят да изяснят демографския и социално-икономическия статус на анкетираните лица, които оказват влияние при формирането на туристическите им потребности и възможностите за тяхното задоволяване. Отговорите на тези въпроси характеризират полово-възрастовата структура, местоживеенето, семейното положение, степента на образование, професионално-трудовия статус и размера на доходите на включените в проучването лица.

Анкетираните лица са на възраст между 60 и 88 навършени години. На фиг. 1 се вижда, че основната част от тях са между 60 и 64 г. - 149 души или 73%. От 65 до 69 г. са 20 (10%); от 70 до 74 - 15 (7%), от 75 до 79 г. – 11 (6%) и над 80 г. – 8 души (4% от анкетираните). Голяма част от хората в България на възраст 60 – 64 г. все още работят и имат по-високи доходи в сравнение с неработещите пенсионери. Те разполагат с по-голям финансов ресурс, но все още нямат достатъчно време за туризъм.

1. Възраст
203 отговора

Фиг. 1. Възрастова структура на анкетираните лица

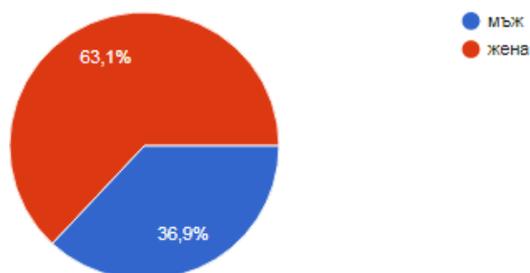
Болшинството от анкетираните лица са жени – 63%, мъжете са само 37%. Полово-възрастовата структура на българското население се отличава с по-висок дял на жените

(51%), като с увеличаване на възрастта този дял нараства и достига 54% в групата 60-64 г. и цели 65% в групата над 80 г.⁸

Според данни на Econ.bg през 2017 г. повече от половината пътувания на българи в чужбина са били осъществени от жени⁹.

2. Пол

203 отговора

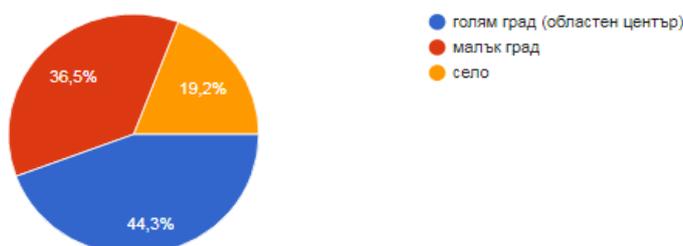

Фиг. 2. Полова структура на анкетираните лица

Близо половината (44%) от анкетираните живеят в големи градове (областни центрове), около 1/3 (36%) населяват малки градове, а почти 20% - села. Градовете, особено големите, създават условия за откъсване на хората от природата; силно замърсеният въздух води до здравословни проблеми. Този начин на живот поражда потребности от туризъм в няколко направления: здравен, селски, екологичен и др.

3. Местоживеене

203 отговора

Фиг. 3. Разпределение на анкетираните лица според местоживеенето

Семейният статус също оказва влияние върху формирането на туристическите потребности и предпочитанията към различни видове и форми на туризъм. Фиг. 4 показва, че близо 2/3 от анкетираните лица са семейни (респ. женени/омъжени). Втора по големина група са вдовците/вдовиците – 23%; на трето място са разведените – 9%. Само 4% от анкетираните са посочили друг отговор: несемеен, необвързана и др.

Тази „златна възраст“ дава възможност хората да имат повече свободно време за себе си и за своите близки. А това време може да се капитализира в посещения на

⁸ Статистически справочник 2017. НСИ, София, 2017. Достъпно на <http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/publications/StatBook2017.pdf>

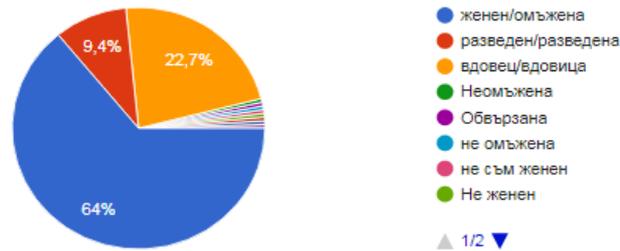
⁹ <http://econ.bg>

туристически места в страната или чужбина, за които не е имало възможност в по-младите години.

Интервютата, проведени със служители в туристически агенции, показват че възрастните туристи, включени в състава на групи за организиран туризъм, по-често пътуват сингъл (самостоятелно). Обикновено те са несемейни или пътуват без семейната си „половинка“. Възрастните семейни двойки имат предпочитания към обекти на здравния туризъм или към по-икономични форми като селския туризъм.

4. Семейно положение

203 отговора

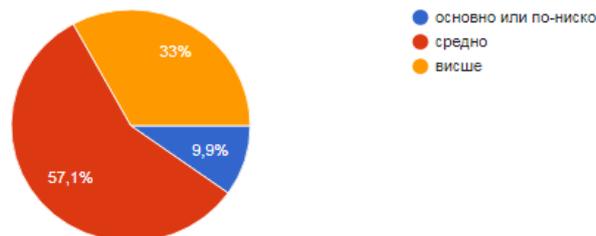

Фиг. 4. Семейен статус на анкетираните

Петият въпрос дава информация за степента на образование на анкетираните. По-голямата част от тях (57%) са със средно образование, 1/3 са висшисти и близо 10% имат основно или по-ниско образование. Потенциалните потребители на туристически програми от типа „сребърен туризъм“ са хората с висше или средно образование. Обикновено те са заплатени по-добре в трудоспособна възраст и имат по-високи доходи като пенсионери, за разлика от по-ниско образованите хора.

5. Степен на образование

203 отговора

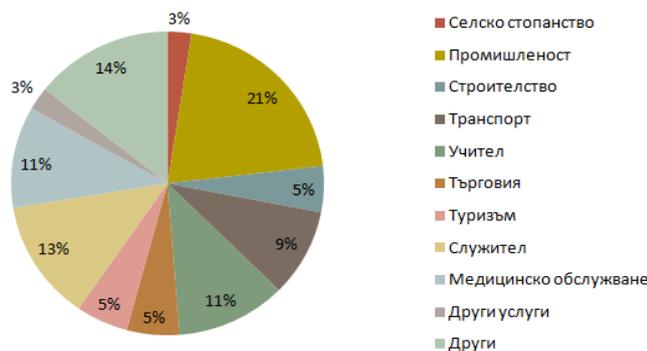
Фиг. 5. Разпределение според степента на образование

Шестият въпрос цели да разкрие професионалния статус на анкетираните. На този въпрос те имат възможност да отговорят в свободен текст, като посочат своята основна професия. Получените отговори показват извънредно голямо разнообразие, което трудно може да се изобрази графично. За тази цел отговорите са обработени допълнително и разпределени в следните основни групи: работник в селското стопанство – 5 (2,5%); работник в промишлеността – 42 (20,7%); работник в строителството – 10 (5%); работник в транспорта – 19 (9,3%); учител в детска градина или училище – 23 (11,4%); търговия – 11 (5,5%), туризъм – 11 (5,5%); служители, вкл. полиция, пожарна и др. – 26 (12,8),

медицинско обслужване – 22 (10,8%), други услуги – 5 (2,5%); други, вкл. без професия или непосочена – 29 (14,3%).

Фигура 6 показва, че са представени всички основни сфери от икономиката на страната, като най-голям дял имат хората с професии, свързани с промишлеността, следвани от служителите.

6. Професии
203 отговора

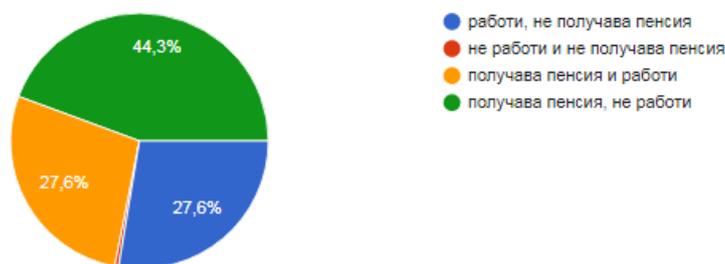

Фиг. 6. Професионален статус

Седмият въпрос е свързан с трудовия статус на анкетираните. Около ¼ от анкетираните работят и все още не получават пенсия. Още толкова (28%) са лицата, които продължават да работят, макар да получават и пенсия. Може да се предположи, че тези две категории разполагат с доходи, позволяващи относително висока туристическа активност.

Почти половината (44%) от анкетираните са „класически“ пенсионери, които са приключили професионалния си път. Според различни източници България е страната с най-нисък размер на пенсиите в ЕС. Това ограничава техните възможности да задоволяват туристическите си потребности.

7.Трудов статус
203 отговора

Фиг. 7. Трудов статус на анкетираните

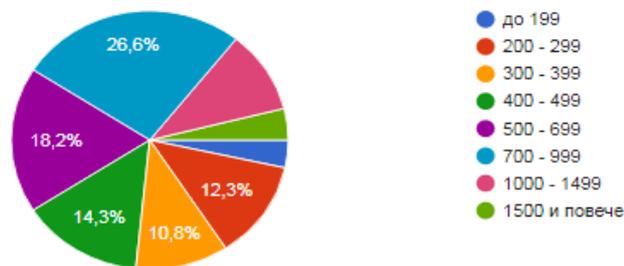
Осмият въпрос е относно чистия месечен доход на анкетираните. В него освен заплати и пенсии се включват доходите от други източници – наеми, ренти и др. Фигура 8 представя разпределението на анкетираните лица според размера на техните месечни доходи. Наблюдава се значителна диференциация. Почти 30% от анкетираните имат

доход между 700 и 999 лв., 18% имат доход между 500 и 699 лв., 14% имат доход между 400 и 499 лв., 10% - между 300 и 399 лв., 12% между 200 и 299 лв. Останалата част от анкетираните имат доход, който ги поставя в края на скалата - съответно под 199 лв. и над 1000 лв. Около ½ от анкетираните разполагат с месечни доходи под 500 лева, което лимитира силно възможностите им за туризъм.

В зависимост от дохода на потенциалните туристи могат да се създават нискобюджетни или луксозни туристически продукти. Тези продукти, за да бъдат по-атрактивни за потребителите, е възможно да предлагат и допълнителни отстъпки за ранни записвания, за навършена възраст и др.

8. Чист месечен доход в левове от всички източници (работна заплата, пенсия, наеми, ренти и др.)

203 отговора

Фиг. 8. Разпределение на анкетираните според месечните доходи

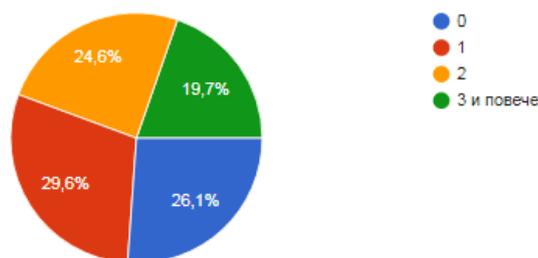
Втората група въпроси цели набирането на информация относно туристическите пътувания на анкетираните лица.

Туристически пътувания в България

През последните 12 месеца туристически пътувания в България с минимум 1 нощувка са предприели 3/4 от анкетираните лица. Най-много са лицата, предприели едно пътуване – 30%; две пътувания са осъществили 25%, а три и повече – само 20%. Над ¼ от анкетираните не са реализирали нито едно туристическо пътуване през едногодишния период, предшестваш провеждането на анкетата. Основна причина за повечето от тях е недостигът на финансови средства.

9. Колко туристически пътувания в България с минимум 1 нощувка сте предприели през последните 12 месеца – 0; 1; 2; 3 и повече.

203 отговора

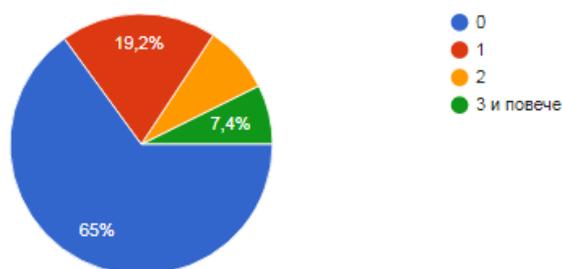
Фиг. 9. Туристически пътувания в България

Туристически пътувания в чужбина

Около 2/3 от анкетираните лица не са пътували в чужбина през последните 12 месеца. Едно международно пътуване са предприели 19%, две – 8%, а три и повече – 7%. Данните показват, че за по-голямата част от българските пенсионери туристическите пътувания в чужбина не са достъпна туристическа услуга.

10. Колко туристически пътувания в чужбина с минимум 1 нощувка сте предприели през последните 12 месеца?

203 отговора

Фиг. 10. Туристически пътувания в чужбина

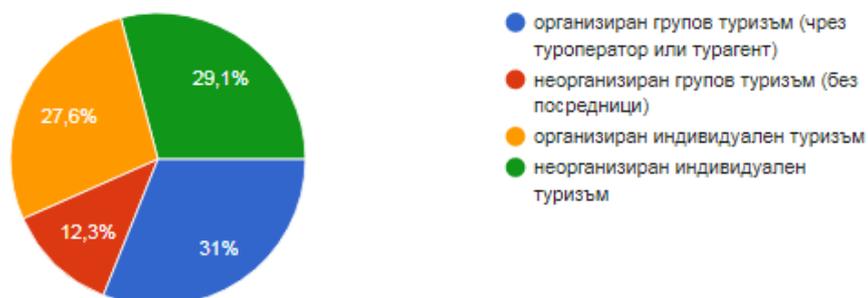
Обичайна форма на туристическите пътувания

На фиг. 11 се вижда, че предпочитаните форми на туристически пътувания са три, всяка с по над ¼ от предпочитанията на анкетираните: 31% за организиран групов туризъм, 29% за неорганизиран индивидуален туризъм и 28% за организиран индивидуален туризъм. Най-малък дял има неорганизиранят индивидуален туризъм – 12%.

Данните за високия дял на организиран индивидуален туризъм могат да се приемат с известно съмнение, тъй като това е една от най-скъпите форми на организация на туризма. Вероятно част от анкетираните лица и някои от анкетърите не са вникнали добре в смисъла на термина „организиран индивидуален туризъм“.

11. Каква е обичайната форма на туристическите Ви пътувания?

203 отговора

Фиг. 11. Форми на туристическите пътувания

Обичайно използвано транспортно средство

Туристическите пътувания на анкетираните лица се провеждат предимно с автомобилен транспорт – 45% с лек автомобил и 37% с автобус. Едва 12% са посочили като обичайно средство въздушния транспорт и само 6% - железопътния, въпреки възможностите за по-евтини пътувания именно с него.

12. Обичайно използвано транспортно средство при туристически пътувания

203 отговора

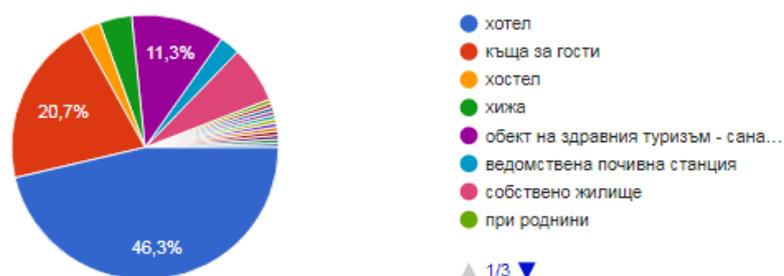
Фиг. 12. Използвани транспортни средства

Обичайно използвани места за настаняване

При своите туристически пътувания анкетираните лица използват разнообразни места за настаняване. Между най-предпочитаните са хотелите с 46%, къщите за гости с 21% и обектите на здравния туризъм с 11%. Значително по-рядко се посочват собствено жилище – 9%, туристически хижи – 4%, ведомствени почивни станции – 3%, хостели – 2% и жилища на близки роднини – също 2%.

13. Вид на обичайно използваните места за настаняване

203 отговора

Фиг. 13. Използвани места за настаняване

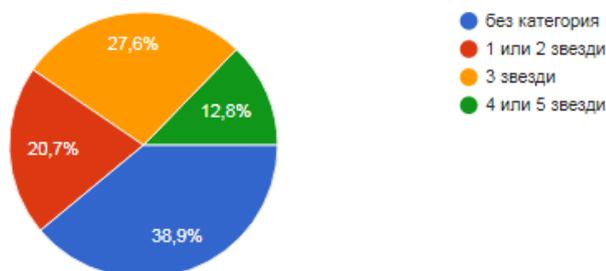
Категория на обичайно използваните места за настаняване

Въпреки изразените в отговора на предишния въпрос предпочитания към хотелския туризъм, значителна част (39%) от анкетираните лица посочват, че обичайно отсядат в места за настаняване без категория. Вероятно към тях те отнасят и местата, които са с по-ниска категория (1 звезда), както и такива, за които не могат да посочат от каква категория са. Отговорите на останалите анкетирани се разпределят между категориите 3 звезди (28%), 1 или 2 звезди (21%) и 4 или 5 звезди (13%).

Обобщеният извод е, че около 40% от анкетираните използват места за настаняване от среден и висок клас, докато останалите могат да си позволят само по-скромни и евтини места за настаняване.

14. Категория на обичайно използваните места за настаняване

203 отговора

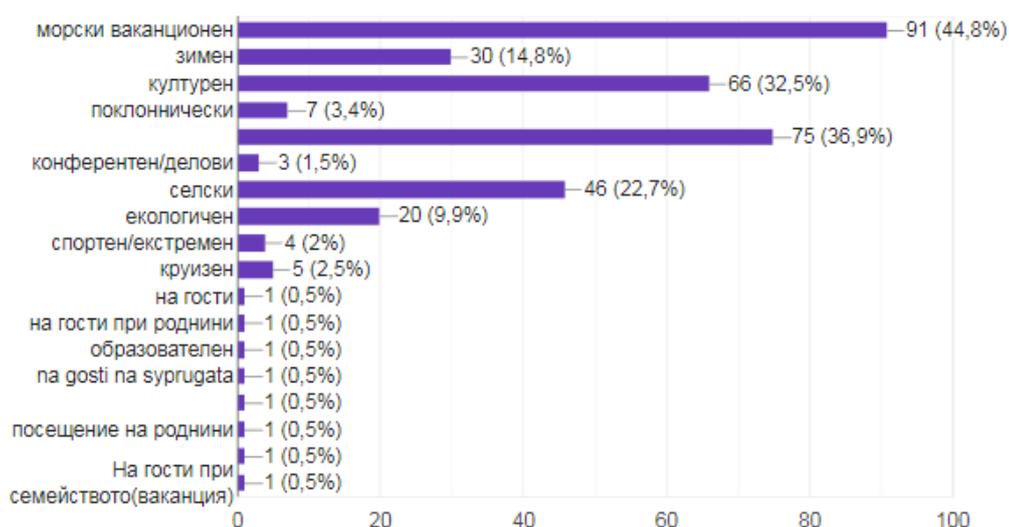
Фиг. 14. Категория на местата за настаняване

Следващият въпрос цели да установи обичайно практикуваните видове туризъм. На анкетираните лица е предоставена възможност да посочат до 3 отговора. По тази причина сборът от процентите на различните отговори е над 100.

Между посочените видове туризъм с най-висок дял се открояват морският с 45%, здравният с 37%, културният с 32% и селският с 23%. За по-малка част от анкетираните обичайни видове туризъм са зимният с 15%, екологичният с 10% и поклонническият с 3,4%. Прави впечатление, че 2,5% посочват като обичаен вид туризъм круизният. Това не съответства на отговорите на въпрос № 12, между които никой не е посочил кораб като обичайно използвано средство при туристически пътувания.

15. Обичайно практикуван вид туризъм (до 3 отговора)

203 отговора

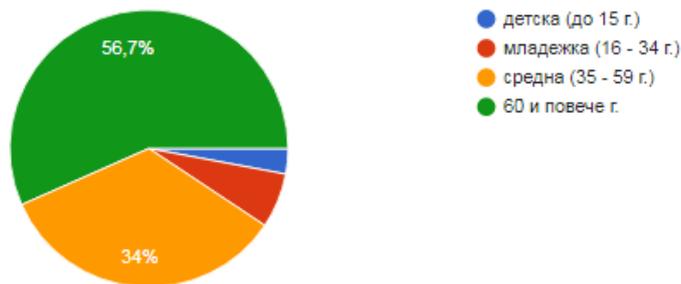
Фиг. 15. Обичайно практикуван вид туризъм

На каква възраст (в навършени години) са хората, с които обичайно предприемате туристически пътувания?

Над половината от анкетираните лица посочват, че обикновено предприемат своите туристически пътувания с хора от същата възрастова група. Около 1/3 пътуват най-често с хора на средна възраст (35–59 г.). Най-рядко техни спътници са хора на младежка възраст (5%) и деца до 15 г. (4%).

16. На каква възраст (в навършени години) са хората, с които обичайно предприемате туристически пътувания?

203 отговора

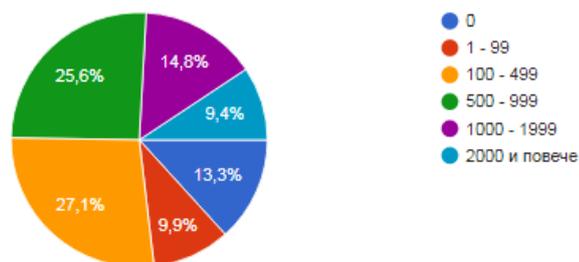
Фиг. 16. Възрастови предпочитания

Изразходвани средства за туризъм

Диференциацията на анкетираните лица по отношение на техните доходи, представена на фиг. 8, обуславя големите различия и при изразходваните средства за туризъм. На фиг. 17 се вижда, че най-голям дял имат групите с годишни разходи за туризъм от 100 до 499 лева (27%) и от 500 до 999 лева (26%). В същото време почти ¼ от анкетираните са изхарчили над 1000 лева, докато 10% са ограничили туристическите си разходи до 99 лева, а 13% не са направили никакви разходи. Това е значително по-малко от дела на анкетираните, които са отговорили, че не са предприели туристически пътувания в България (26%) и в чужбина (65%).

17. Каква сума (в левове) сте изхарчили през последните 12 месеца за туристически пътувания, вкл. разходи за транспорт, нощувки, храна и допълнителни туристически услуги (атракции, развлечения, шопинг и др.)?

203 отговора

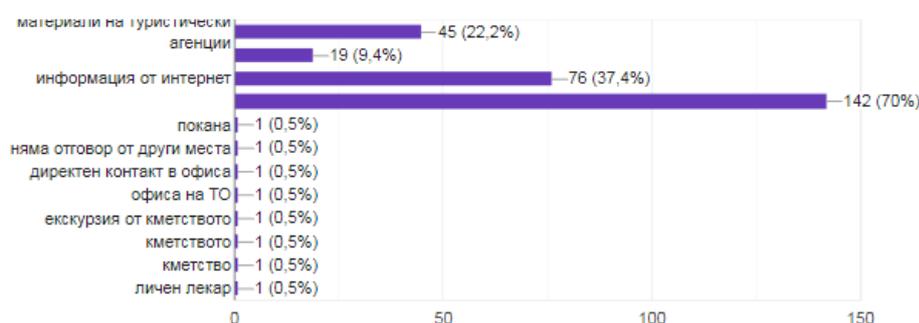
Фиг. 17. Туристически разходи

Източници на туристическа информация

Поради голямото разнообразие на източниците за туристическа информация анкетираните лица имат възможност да посочат до два отговора. Възрастовите особености на анкетираните предопределят водещата роля на близките и приятелите (70%). Популярна е също информацията от интернет (37%), следвана от рекламните материали на туристическите агенции (22%), както и от телевизията и печатните медии (9%).

18. Кои основни източници на информация използвате при планиране на туристически пътувания (до 2 отговора)

203 отговора

Фиг. 18. Източници на туристическа информация

Използвани отстъпки и специални условия и програми

Последните два въпроса целят да изяснят колко често и от кого анкетираните лица получават различни отстъпки и специални условия при своите туристически пътувания.

Фиг. 19 показва, че 1/3 от тях никога не използват подобни отстъпки. Може да се предположи, че повечето от тях още не са в пенсионна възраст, макар да са навършили 60 г. Почти половината анкетирани посочват, че рядко ползват отстъпки; само 14% ги получават често, а 10% - винаги.

19. Колко често при туристическите си пътувания използвате отстъпки или специални условия и програми, предназначени за хора от третата възраст?

203 отговора

Фиг. 19. Отстъпки и преференции

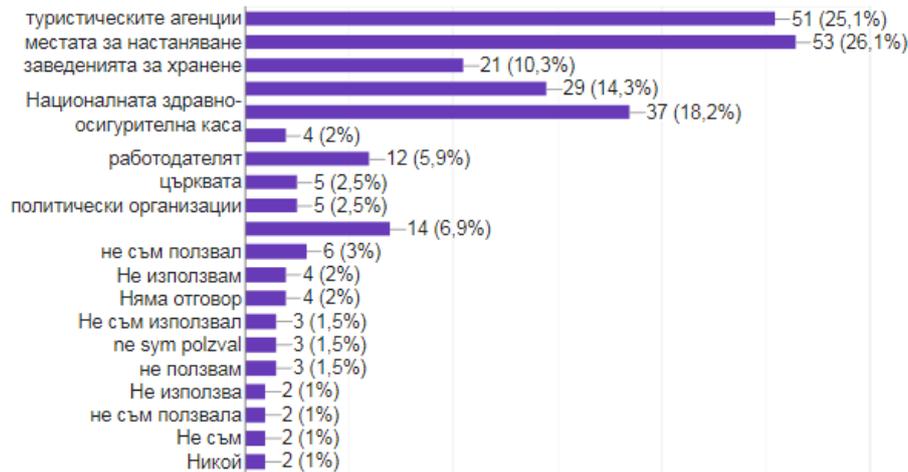
Кой осигурява преференциалните условия?

На този въпрос има възможност за посочване на до 3 отговора. Фигура 20 показва, че най-често са посочвани местата за настаняване (26%) и туристическите агенции (25%).

Значително е присъствието на НЗОК (18%) и НОИ (14%), както и на заведенията за хранене – 10%. По-рядко се посочват НПО (7%, в т.ч. туристически съюз, пенсионерски клуб и др.) и работодателите – 6%.

20. Ако сте ползвали подобни преференциални условия, кой Ви ги е осигурил? (до 3 отговора)

203 отговора

Фиг. 20. Източници на преференции

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проведеното проучване няма претенции за изчерпателност и национална представителност. В същото време то е едно от първите у нас по тази все по-актуална тема. Проучването дава възможност на студентите да приложат придобитите знания по туристическите дисциплини на практика и развива техните умения за работа в екип. Провеждането му също така може да се приеме за апробация на избрания инструментариум. Резултатите от него могат да бъдат полезни за туристическия бизнес в страната така и при управление на туристическите райони¹⁰.

В процеса на работата се проявяват и някои слабости, които би трябвало да се избегнат при едно бъдещо по-масово изследване по темата:

- Някои от въпросите в анкетата не „работят“ добре – техните отговори трудно се обработват и не носят необходимата информация, други объркват анкетираните лица. Част от тях е по-добре да отпаднат или да се преформулират. Такъв е например въпрос № 6 (основна професия).

- При някои от въпросите са дадени много голям брой възможни отговори и това затруднява анкетираните и забавя техните отговори. Би трябвало да се намали броят на възможните отговори на въпрос № 8 (чист месечен доход).

- Необходимо е прецизно инструктиране на анкетаторите.

Въз основа на направеното изследване може да се очертае следният *профил на сребърния турист в България*:

- ❖ Възраст – над 60 г., като най-висока туристическа активност проявяват хората от групата 60-64 г.;

- ❖ Пол – по-често в пътуванията участват жени отколкото мъже;

¹⁰ Левков, Кр., Пл. Лаков, Туристическите райони на България – състояние и проблеми, // Сб. с доклади от научна конференция „Регионална икономика и устойчиво развитие“, Научноизследователски институт при ИУ – Варна, 17 ноември 2017, Том I, 2018, изд. „Наука и икономика“, ИУ-Варна, стр. 497-506.

- ❖ Местоживееене – предимно градски жители;
- ❖ Образование – обикновено средно или висше;
- ❖ Професионален статус – главно хора с професии, свързани с промишлеността и служители;
- ❖ Трудов статус – хора от предпенсионна възраст, работещи и неработещи пенсионери;
- ❖ Доходи – предимно ниски и средни; ограничен дял на хората с високи доходи;
- ❖ Пътувания в България – най-често по едно в годината, рядко по 2 или повече; 1/3 не пътуват дори по веднъж в годината;
- ❖ Пътувания в чужбина – 2/3 не пътуват, останалите – обикновено по едно, много рядко по повече;
- ❖ Туристически форми – предпочитания към организиран групов туризъм и неорганизиран индивидуален туризъм;
- ❖ Използвани транспортни средства – предимно лек автомобил и автобус;
- ❖ Използвани места за настаняване – хотели от ниска и средна категория, къщи за гости и обекти на здравния туризъм;
- ❖ Предпочитани видове туризъм – морски, здравен, културен и селски;
- ❖ Възраст на спътниците при туристическите пътувания – обикновено над 60 г., по-рядко с по-млади хора;
- ❖ Туристически разходи – обикновено до 1000 лева годишно;
- ❖ Отстъпки и преференции – рядко или никога; осигуряват се главно от туристическите агенции и местата за настаняване.

ЛИТЕРАТУРА

1. Банабакова, В., и др., Туристически пазари // изд. СЕД “Чиста природа“, Плевен, 2017.
2. Григорова З., 2016. Тракийски туристически район - между глобализацията и глокализацията. АИ на ВУАРР, Пловдив, 2016.
3. Димитрова, П. Доброволное пенсионное обеспечение в Болгарии // журнал Управленческий учет и финансы, бр. 3 / 2018.
4. Лаков П., Туристическа политика на България // второ основно преработено и допълнено издание, ВУАРР- Център за дистанционно обучение, В. Търново, 2015.
5. Лаков, П., Акценти на националната туристическа политика на България за периода 2014-2030 // Годишник, Том II, 2014, АИ на ВУАРР, стр. 93-126.
6. Левков, Кр., Пл. Лаков, Туристическите райони на България – състояние и проблеми // Сб. с доклади от научна конференция „Регионална икономика и устойчиво развитие“, организирана от Научноизследователски институт при ИУ – Варна, 17 ноември 2017, Том I, 2018, изд. „Наука и икономика“, ИУ-Варна, стр. 497-506.
7. Статистически справочник 2017. НСИ, София, 2017. Достъпно на <http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/publications/StatBook2017.pdf>.
8. <http://econ.bg>.
9. Kumar, Salla Vijay, Silver Tourism is the future, Geoworld Magazine, August 3, 2017.